

Л. Чистоклетов
кандидат юридичних наук, доцент,
Львівський університет бізнесу та права
Т. Стародубцева
здобувач,
Львівський державний університет внутрішніх справ

ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ОРГАНАМИ ВНУТРІШНІХ СПРАВ ЗАХОДІВ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ І ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття присвячена дослідженню явища відповідальності суб'єктів господарської і підприємницької діяльності за порушення в адміністративній сфері та формулюванню поняття, яке відображає застосування органами внутрішніх справ заходів адміністративної відповідальності за порушення у сфері господарської й підприємницької діяльності.

Ключові слова: органи внутрішніх справ, адміністративна відповідальність, адміністративні порушення, господарська діяльність, підприємницька діяльність.

Статья посвящена исследованию явления ответственности субъектов хозяйственной и предпринимательской деятельности за нарушения в административной сфере и формулировке понятия, отображающего применение органами внутренних дел мер административной ответственности за нарушения в сфере хозяйственной и предпринимательской деятельности.

Ключевые слова: органы внутренних дел, административная ответственность, административные нарушения, хозяйственная деятельность, предпринимательская деятельность.

The article is dedicated to research of the phenomenon of economic and enterprise activity subjects' responsibility for violation in an administrative sphere and formulation of concept of application of measures of administrative responsibility for violation in the field of economic and enterprise activity by internal affairs bodies.

Keywords: internal affairs bodies, administrative responsibility, administrative violations, economic activity, entrepreneurial activity.

Постановка проблеми. Діяльність органів внутрішніх справ (далі – ОВС) із контролю за дотриманням адміністративного законодавства суб'єктами господарської та підприємницької діяльності є складною та різноманітною. Вона здійснюється у відповідності до завдань, які ставляться перед відповідними ОВС чинним законодавством України. Відповідно до ст. 10 Закону України «Про міліцію», до основних обов'язків міліції належить припинення адміністративних порушень й здійснення провадження у справах про них [1, с. 20]. Це передбачає розробку та запровадження комплексу заходів, метою якого є недопущення нанесення шкоди шляхом неправомірного здійснення господарської та підприємницької діяльності інтересам та безпеці особи, громади та держави, майну усіх форм власності, а також покарання за скоєні адміністративні правопорушення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Відповідальність за адміністративним законодавством України добре досліджена багатьма авторами. Різним аспектам проблеми, про яку йдеться, увагу приділяли такі вітчизняні та іноземні дослідники: І. Андрущенко, Ю. Барабаш, С. Вітвицький, Т. Корнева, О. Кузьменко, П. Чистяков, В. Шестак та інші. Разом з тим особливості діяльності ОВС із здійснення контролю за дотриманням адміністративного законодавства суб'єктами господарської та підприємницької діяльності досліджено ще недостатньо.

Мета статті полягає в тому, щоб дослідити явище відповідальності суб'єктів господарської і підприємницької діяльності за порушення в адміністративній сфері та сформулювати поняття, яке відображає застосування органами внутрішніх справ заходів адміністративної відповідальності за порушення у сфері указаної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Здійснення контролю органами внутрішніх справ за господарською та підприємницькою діяльністю необхідне для того, щоб держава, у особі уповноважених органів, посадових осіб, могла контролювати ті сфери підприємницької діяльності, які впливають на забезпечення безпеки, та захищати майнові інтереси [2, с. 28–29].

Господарський кодекс України встановлює, що кожний має право на підприємницьку діяльність, не заборонену законом (п. 2 ст. 5), а суб'єкти господарювання можуть без обмежень самостійно здійснювати господарську діяльність, що не суперечить законодавству (п. 1 ст. 19) [3, с. 303]. Господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку, є підприємництвом, а суб'єкти підприємництва – підприємцями. Господарська діяльність може здійснюватись і без мети одержання прибутку (некомерційна господарська діяльність) [4, с.117]. Така діяльність спрямована на досягнення економічних, соціальних та інших результатів, ведеться суб'єктами господарювання державного або комунального секторів економіки в галузях або видах діяльності, в яких забороняється підприємництво [5, с. 154]. Втручання державних органів у господарську та підприємницьку діяльність не допускається, якщо воно виходить за межі передбачених законодавством України прав державних органів з контролю за такою діяльністю [6, с. 39].

Відповідно до ст. 216 Господарського кодексу України, за правопорушення у сфері господарювання до учасників господарських відносин застосовуються санкції на підставах і в порядку, передбачених згаданим кодексом, іншими законами та договором. Метою застосування господарських санкцій є гарантування захисту прав і законних інтересів громадян, організацій та держави, у тому числі відшкодування збитків учасникам господарських відносин, завданих унаслідок правопорушення, та забезпечення правопорядку у сфері господарювання.

Більше того, за порушення встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності до суб'єктів господарювання можуть бути застосовані уповноваженими органами державної влади або органами місцевого самоврядування адміністративно-господарські санкції, тобто заходи організаційно-правового або майнового характеру, спрямовані на припинення правопорушення суб'єкта господарювання та ліквідацію його наслідків. Адміністративно-господарські санкції можуть бути встановлені виключно законами.

Як зазначає В. Авер'янов, в реалізації адміністративно-правових санкцій має місце так звана «публічна адміністрація», тобто застосування цих санкцій до суб'єктів господарювання здійснюється державними органами виконавчої влади або виконавчими органами місцевого самоврядування [7, с. 117].

Органи, яким надано право приймати рішення в справах про адміністративні правопорушення, за об'ємом компетенції А. Комзюк розподіляє на дві групи. До першої він відносить адміністративні комісії, виконавчі комітети селищних, сільських рад, органи внутрішніх справ і судді. Вони розглядають справи про правопорушення, які вчиняються в різних галузях управління. Другу групу, на його думку, складають державні інспекції, органи транспорту, природоохорони тощо [8, с. 37]. Повноваження зазначених органів тісно пов'язані з конкретною галуззю управління. Наприклад, органи державного пожежного нагляду уповноважені вирішувати справи про порушення правил пожежної безпеки, митні органи – про порушення митних правил і т. ін.

Одним з нормативно-правових документів, що встановлює перелік адміністративних правопорушень, справи про які розглядають органи внутрішніх справ (міліція), є ст. 222 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Зокрема, до цих порушень у контексті нашого дослідження відносяться: нежиття заходів щодо забезпечення охорони посівів снотворного маку чи конопель, місць їх зберігання та переробки (ст. 106-1), випуск на лінію транспортних засобів, технічний стан яких не відповідає встановленим вимогам або без необхідних документів, передбачених законодавством (ст. 128), несвоєчасне здавання виторгу (ст. 164-4), порушення правил виготовлення та порядку обліку й зберігання печаток та штампів, а так само виготовлення, ввезення, реалізація та використання самонабірних печаток (ст. 189-2) та інші.

Аналіз згаданих статей Кодексу України про адміністративні правопорушення дозволяє виділити чотири категорії проступків у таких сферах:

- обіг наркотичних речовин;
- експлуатація транспортних засобів;
- здійснення торговельно-касових операцій;
- реалізація державної управлінської діяльності.

Залежно від особливостей проступку передбачається покарання від одного до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або ж адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.

Окремо в даних статтях виділяються категорії посадових осіб та громадян – суб'єктів господарської діяльності. Для них установлена підвищена відповідальність у порівнянні з іншими категоріями осіб.

Іншим цікавим аспектом функціонування органів внутрішніх справ у напрямку забезпечення законності у сфері господарської та підприємницької діяльності є виконання ними функцій ліцензування. Зокрема, ст. 9 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» встановлює види господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню [9, с. 1]. Даний законодавчий акт конкретизується Постановою Кабінету Міністрів України від 14 листопада 2000 року № 1698 «Про затвердження переліку органів ліцензування», згідно з яким Міністерство внутрішніх справ України визначено органом ліцензування таких видів господарської діяльності:

- виробництво та ремонт вогнепальної зброї невійськового призначення й боєприпасів до неї, холодної зброї, пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра й швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду, торгівля вогнепальною зброєю невійськового призначення та боєприпасами до неї, холодною зброєю, пневматичною зброєю калібру понад 4,5 міліметра й швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду;
- виробництво спеціальних засобів, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії, індивідуального захисту, активної оборони та їх продаж;
- надання послуг, пов'язаних з охороною державної та іншої власності, надання послуг з охорони громадян;
- діяльність, пов'язана з виробництвом, торгівлею піротехнічними засобами;
- діяльність, пов'язана з відкриттям та функціонуванням стрілецьких тирів, стрільбищ невійськового призначення, мисливських стендів [10, с. 218].

Ст. 22 Закону «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» встановлює, що до суб'єктів господарювання за провадження господарської діяльності без ліцензії застосовуються фінансові санкції у вигляді штрафів у розмірах, встановлених законом. Зазначені штрафи спрямовуються до Державного бюджету України. Рішення про стягнення штрафів приймаються органом, на який згідно із чинним законодавством покладено функції контролю за наявністю ліцензій.

Висновки. За результатами аналізу розглянутих матеріалів можна сформулювати поняття, що відображає застосування органами внутрішніх справ заходів адміністративної відповідальності за порушення у сфері господарської й підприємницької діяльності. Це дії державного органу виконавчої влади, спеціально уповноваженого забезпечувати законність у сфері господарської й підприємницької діяльності, – дії, які спрямовані на покарання винної у вчиненні адміністративного правопорушення особи і внаслідок яких остання зазнає негативних наслідків морального, особистісного, майнового та іншого характеру.

Література

1. *Про міліцію : Закон України від 20.12.1990 № 565-ХІІ / Верховна Рада УРСР //ВВР. – 1991. – № 4.*
2. *Вітвіцький С. С. Державний контроль у сфері ліцензійної діяльності : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2004. – 178 с.*
3. *Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV / Верховна Рада України //Офіц. вісн. України. – 2003. – № 11.*
4. *Голосніченко І. П. Адміністративне право України : основні поняття: Навч. посіб. / І. П. Голосніченко, М. Ф. Стахурський, Н. І. Золотарьова. – К., 2005. – 232 с.*
5. *Господарське право України / за ред. В. М. Гайворонського, В. П. Жушмана. – Х. : Право, 2005. – 384 с.*
6. *Щербина В. С. Господарське право : Підручник / В. С. Щербина. – 4-те вид., перероб. і доп. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 640 с.*
7. *Авер'янов В. Реформування українського адміністративного права: ґрунтовний привід для теоретичної дискусії / Авер'янов В. // Право України. — 2003. — № 5.*
8. *Адміністративна відповідальність в Україні : навч. посіб. / За заг. ред. доц. А. Т. Комзюка. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Х. : Ун-т внутр. справ, 2000. – 99 с.*
9. *Про ліцензування певних видів господарської діяльності : Закон України від 01.06.2000 № 1775-III / Верховна Рада України // Офіц. вісн. України. – 2000. – № 27.*
10. *Про затвердження переліку органів ліцензування : Постанова Кабінету Міністрів України від 14.11.2000 р. № 1698 / Кабінет Міністрів України // Офіц. вісн. України. – 2000. – № 46.*